

סיום מסכת בבא בתרא ופתיחת מסכת סנהדרין בדף היומי

"הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות"

א. הרוצה להחכים

1. **בבא בתרא, דף קע"ה:** "ואמר רבי ישמעאל: הרוצה שיחכים - יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן, והן כמעין הנובע".
2. **פירוש תפארת ישראל על המשנה, שם:** "שהן כמעין הנובע. שאין לך שום דבר מדיני התורה מאיסור והיתר, שנתנה בו תורה רשות לשכל האנושי לעוף כפי כחו לחתור ולחקור ולהחליט כפי הנראה בעיניו, כמו בדיני הממונות, שפתחה לו התורה בהם לאדם נחלה בלי מצרים, לשקול ולשפוט ולדקדק כפי שכלו, עד שרוב דיני טוען ונטען שנדברו בהם דברים הרבה כעגלה המלאה לה עמיר, כולם כללה התורה בדברים מועטים בפסוק אחד, באמרה "בצדק תשפט עמיתך" ... לכן עסק דיני ממונות ישנס שכל האנושי, לדקדק היטב שיכוון מטרת האמת על הנקודה; מלבד שכך מחוייב לו, דבכל דיני איסור והיתר, כשמסתפק בדבר, יחמיר באיסור תורה, מה שאין כן בדיני ממונות, לא יכול להשמט בבית הספק להחמיר, דהרי מה שהוא חומרא לזה הוא קולא לזה, ועל כן צריך להתעמל לכוון רק האמת לאמתתו".
3. **שם משמואל, פרשת משפטים:** "והגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה עפ"י דברי הש"ס (ב"ב קע"ה ב) הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות. דהנה להכיר בין טוב לרע אין זה כ"כ רבותא דכל מי שאין עיניו טרוטות רואה ויודע ומבין, אבל להכיר בין טוב לטוב זה רבותא יותר, וע"כ דיני ממונות ששניהם ממון ישראל ובא מסטרא דקדושה אלא שזה שייך לזה וזה לזה, היכר זה הוא רבותא יותר, והוא בגדר חכמה שמוציאה לאור דברים נעלמים, וע"כ הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות".
4. **פנים יפות (לבעל הפלאה), פרשת משפטים:** "ומה שפירש"י אשר תשים לפניכם, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק והלכה שנים או שלשה פעמים עד שתהא סדורה בניהם ... ומה שהזכירו בזה במצות הדינים יותר משאר מצות מפני שאחז"ל בגמרא ב"ב [קעה ב] אמר רבי ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן והם כמעין הנובע, ענינו שכולם הם בדרך החכמה והשכל ונלמדים בדמיונם זה מזה, מה שאינו בשאר המצות כמו שאחז"ל [חולין מח ב] אין מדמין בטריפות ואמרו עוד [מו"ק יב א] הלכות מועד שהן עקורות, וזהו שאמר דהע"ה [תהלים יט, י] משפטי ה' אמת צדקו יחדיו שנלמדים זה מזה ומצדיקים זה את זה. וזהו לשון מקצוע מחוברים יחדיו כענין הזויות המחבר יחד שתי הצלעות, ואמר והם כמעין הנובע כי בידיעת שרשי הטעמים הוא ממקור החכמה הנובע כמעין המתגבר".
5. **הגרש"ז אויערבך, הדרן למסכת בבא בתרא (מודפס בדף על הדף):** "ובאמת עיקר הכוונה במה שאמר הרוצה שיחכים, היינו ההכרה בגדרי הענינים, שמתוך כך הוא יודע להבחין בהבדלים שביניהם, והוא היסוד לכל עניני היהדות, כי ההבדל בין אור לחשך, בין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה הוא כחוט השערה. ואמרו ז"ל (חגיגה דף ט' ע"ב) מאי דכתיב ושבתם וראיתם וגו' בין עובד אלקים לאשר לא עבדו - אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה מאה ואחד, הרי שבדבר קל נעשה הבדל גדול, בין עובד אלקים לאשר לא עבדו - שהוא הבדל כיתרון האור מן החשך".
6. **"מאור ושמש", פרשת משפטים:** "ומלמדינו הכתוב, כשהאדם ירצה ללמוד המשפטים והדינים, ועיקר הדינים הם דיני ממונות כמו שאמרו בגמרא "הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות", שצריך להוסיף יותר ולעשות תשובה קודם הלימוד וילמוד באימה ויראה. כי כשלומד דיני ממונות - בקל יוכל לבוא לידי התפארות בַּחֲדָשׁוֹ איזה חידוש, לכן צריך לחזק את עצמו יותר ויותר לעשות תשובה קודם הלימוד".

ב. בבא בתרא – מסכת הסברא

7. **סנהדרין, דף ז':** "שְׁמַע בֵּין אַחִיכֶם וּשְׁפֹטֵתֶם צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ", אמר רב יהודה: אפילו בין בית לעלייה, ובין גרו - אמר רב יהודה: אפילו בין תנור לכירים".
8. **רמב"ם, כותרת להלכות שכנים:** "הלכות שכנים ענין אלו ההלכות לידע דין חלוק הקרקעות בין השותפין, והרחקת נזק כל אחד מהם משכנו ומבעל המצר שלו, ודין בעל המצר. וביאור כל הדינים האלו בפרקים אלו".

9. **הקדמת הרמב"ם למשנה:** "אח"כ בבא בתרא וענינה במשפטי חלוקת הקרקעות, ודינים השייכים בבתים משותפים, ודיני שכנים, ובטול קשרי מסחר בהגלות מום, ודינים המסופקים בעניני מקח וממכר והיאך לדון בהם, ודיני ערבות והירושות. ואיחר חלק זה מפני שכולו קבלה ודברי סברא, ולא נתבארו במקרא".
10. **שיעור פתיחה למסכת בבא בתרא, מרן הראי"ה קוק (סוכס על ידי חתנו, הרב שלום נתן רענן, והודפס במקומות שונים):** ה"בבות" יש פלוגתא אם חדא מסכתא הן, או כל חדא וחדא מסכת בפני עצמה. אם חדא מסכת הן, אז צריך להיות סידורה לפי הכלל "מעלין בקודש", שענינם אחד. אם כל חדא וחדא מסכת בפני עצמה, אז צריך להיות הסידור לפי הכלל "כל המקודש קודם". הרמב"ם בדבריו "בשביל שכולה קבלה ודברי סברות" מיישב את הסידור הנכון לפי כל הדעות ... בהסתכלות הנגלית, כל דבר שבא מתוך התורה הוא יותר מקודש מאשר לא נתגלה בתורה כי אם בדעת האנושי. ולפי הדעה שכל חדא וחדא מסכת בפני עצמה ואינם עניין אחד, שפיר שהקדים בבא קמא שמפורשת הרבה בחוקי התורה ולבסוף בבא בתרא שכולה סברות לפי הכלל כל המקודש מחבירו קודם את חבירו. ויש בהסתכלות הכללית והמסתורית לדון להיפך, שמה שהשכל שולט בו יותר וכמו שאמרו "הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות" – מחכימים יותר ויתרון החכמה הוא שמתאחדת ונאחזת עם קדושת ההויה בתוכיותה מקורה ושורשה – נקודת הכלליות שבקדושה – ומתוך זה מתעלה השכל להעמקת ולתפיסת עומק כל עניני התורה. ולדעה האומרת חדא מסכתא היא, וסידור עניינה צריך להיות במעלין בקודש, ישנה כאן עליה בהסתכלות הפנימית".
11. **שערי יושר, שער ג' פרק ג':** "ונלענ"ד דהנה בע"כ גם שמואל מודה דאיכא רובי דאזלין בתרייהו גם בדיני ממונות, דהרי חזקה דאין אדם פורע בתוך זמנו הוא ג"כ ענין רוב דעל פי רוב אין אדם רגיל לשלם תוך זמנו, וכן כל כה"ג. אלא דרוב כזה הוא כעין ראייה ועדות קצת דהמיעוט בה הוא מיעוטא דמיעוטא, והוכחה כזו מהני גם בדיני ממונות ... דהרי בגמרא אמרו דדין המוציא מחבירו עליו הראיה אינו נלמד מקרא, וא"צ קרא ע"ז רק שהוא משפט השכל המחייב להיות כן בדיני ממונות. ובלשון זה כלול דגם רוב לא יהני עד שיביא ראיה, הרי הורו לנו בגמרא דבספק ממון תלוי בבירור שכלי והשכל מחייב שזכות המוחזק עדיף מזכותו של התובע אף אם הרוב מסייעו. {וכאן מדגיש ר' שמעון:} שענין הרוב הוא חוק התורה ואין ללמוד מזה לדיני ממונות שיסודם ענין משפטי. וחוקי התורה האמור לענין איסור והיתר, ולא דמי לדיני ממונות שמשפטם על פי מדת הזכות וראיות שכליות ... ובזה יובן מה דנאמר לענין פורע תוך זמנו בלשון "חזקה" ולא בלשון "רוב", להסביר שהטעם בזה שלא מדין רוב רק משום הכרת השכל, שמוחזק לנו שכן הוא שאין אדם פורע בתוך זמנו".

ג. ואהבת לרעך כמוך

12. **סנהדרין, דף ק"ו:** "בשני דרב יהודה כולי תנויי בניזיקין, ואנן קא מתנינן טובא בעוקצין ... ורב יהודה שליף מסאני ואתא מטרא, ואנן צוחינן וליכא דמשגח בן. אלא הקדוש ברוך הוא ליבא בעי, דכתיב והי יראה ללבב".
13. **פירוש "באר שבע", שם:** "כולהו תנויי בניזיקין – נראה לי ליתן בי טעמים למה כולהו תנויי בניזיקין דוקא. אחד, משום דתנן בסוף מסכת בבא בתרא (קעה, ב) הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן והן כמעין הנובע כו'. והשני, משום דאמרינן בפרק המניח (ב"ק ל, א) אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דניזיקין, רבא אמר מילי דאבות כו'. ומסכת אבות מסדר נזיקין, והלימוד מביא לידי מעשה (שם יז, ב), הלכך לא הוה עיקר כל הלימוד שלהן אלא בסדר נזיקין".
14. **בבא קמא, דף ל':** "ת"ר: חסידים הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך שדותיהן ומעמיקים להן ג' טפחים, כדי שלא יעכב המחרישה. רב ששת שדי להו בנורא. רבא שדי להו בדגלת. אמר רב יהודה: האי מאן דבעי למהוי חסידא, לקיים מילי דניזיקין; רבא אמר: מילי דאבות; ואמרי לה: מילי דברכות".
15. **יד רמ"ה, בבא בתרא דף כ"ו:** "דאסיר למגרם מידי דאתי מיניה היזקא לאינשי, אי משום לפני עור לא תתן מכשול ואי משום ואהבת לרעך כמוך".

ד. בבא בתרא וסנהדרין – השראת השכינה

16. **הקדמת הרמב"ם למשנה:** "וכאשר הודיע את הדינים בא לדבר על הדיינים המוציאים לפועל אותם הדינים, ולכן הסמך סנהדרין לבבא בתרא".
17. **הקדמת המאירי למסכת סנהדרין:** "ואמנם קדמה בסדרנו זאת המסכתא, רוצה לומר מסכת סנהדרין על שאר המסכות שבסדר, מצד שבתחלת התביעה אדם צריך לחפש ולחזר אחר דיינים שיראה תביעותיו בפניהם".

18. **סנהדרין, דף ז'**: "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל דיין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכונה בישראל, שנאמר אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט. וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמיתו - גורם לשכינה שתסתלק מישראל, שנאמר משד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה'".

19. **טור חושן משפט, א'**: "וזהו כוונת רבותינו ז"ל באמרם כל הדין דין אמת לאמתו כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית כי הקדוש ברוך הוא ברא העולם להיות קיים והרשעים שגוזלין וחומסין מחריבין אותו במעשיהם וכמו שמצינו בדור המבול שלא נחתם גזר דינם אלא על הגזל ... נמצא שהדיין המשבר זרועות רמות הרשעים ולקוח מידם טרף ומחזירו לבעלים מקיים העולם וגורם להשלים רצון הבורא יתברך שמו, שבראו להיות קיים והרי כאילו נעשה שותף להקב"ה בבריאה. ואברהם אבינו לא ידעו השם וקראו אוהבי אלא על אשר הלך בדרך המשפט והדריך בו בניו".

20. **בבא בתרא, דף ס'**: "מנהני מילי? א"ר יוחנן, דאמר קרא: וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו, מה ראה? ראה שאין פתחי אהליהם מכוונין זה לזה, אמר: ראוין הללו שתשרה עליהם שכניה".

21. **קובץ תשובות הגרי"ש אלישיב, ג' י"ח**: "אך באמת הם שנים שהן אחד אם יש בתי כנסיות בישראל שעליהם אפשר להגיד מה טובו אהליך יעקב, אז כל בית של הפרט בשעה שהוא בא להניח את היסוד לבנין בית הוא כבר הכין תכנית שהבית יהיה מתאים להשולחן ערוך, שלא יהיה פתחי אהליהן מכוונין זה לזה. ומה טובו אהליך יעקב קוראים על שניהם יחד, הן על בתי כנסיות והן על אהלי ישראל. ואם חס ושלום אי אפשר לקרוא על אהלו את המקרא הזה מה טובו אהליך, האהל לא בנוי על פי התורה והשולחן ערוך, סימן הוא כי אצלו גם הבית כנסת לא חשוב כבית גדול שמגדלין בו תורה ותפלה".

22. **בעל שם טוב, פרשת בלק אות ב'**: "ראה שאין פתחיהן מכוונין זה נגד זה אמר ראוי שתשרה עליהן שכניה (בבא בתרא ס' א), רצה לומר כי שני לומדים שמפלפלים זה עם זה, ולפעמים אינם מודים על האמת, רק הם מכוונים לסתור דברי חברו, אף שיודע בעצמו שצדקו דברי חברו, אף על פי כן כוונתו בפלפולו לקנטור רחמנא ליצלן, אבל עיקר הכוונה בפלפול הוא להודות אל האמת, ויקוים בהם מה שאמרו חז"ל (אבות ג', ו') שנים שיושבים ויש ביניהם דברי תורה שכניה שרויה ביניהם. והנה הפה נקרא פתח, שמשם הדיבור יוצא, וזהו שאמרו שאין פתחיהן מכוונין זה נגד זה, רצה לומר שאין כוונתם בפלפולם להתנגד ולקנטר זה כנגד זה, רק כוונתם להודות על האמת, אמר ראוי שתשרה שכניה עליהם, ודברי פי חכם חן".

23. **בן פורת יוסף, פרשת ויחי**: "ובזה יובן ש"ס דבבא בתרא, ראה שאין פתחי אהליהם מכוונין וכו', כדי שלא יראה א' בפתח חברו. ר"ל שלא רצה כל אחד לראות בפתח חברו, דהיינו לחקור את מהותו ועניני חברו באיזה מדריגה הוא עומד, כי כל אחד היה מקטין את עצמו נגד חברו, וידע שאי אפשר לחקור המדריגה שלמעלה ממנו ... וזהו מדריגה להשראת שכניה כמשה רבינו שהיה מקטין עצמו וידע שאין השראת השכינה עליו מצד מעלת עצמו רק מצד מעלת זולתו שהם ישראל".

ה. מפעל הדף היומי, ולימוד חושן משפט הלכה למעשה

24. **ש"ך יורה דעה, רמ"ו ס"ק ה'**: "כתב הדרישה יש בעלי בתים נוהגים ללמוד בכל יום גפ"ת ולא שאר פוסקים ... אבל לי נראה שיש ללמוד ספרי הפוסקים דיני התורה כמו הרי"ף ומרדכי והרא"ש ודומיהן, דזהו שורש ועיקר לתורתנו ואינם יוצאים כלל בלימוד גמפ"ת, דהא דתנא דבי אליהו כו' כבר כתב רש"י שם השונה הלכות פירוש הלכות פסוקות. ומ"ש ר"ת כאן ש"ס בבלי בלול כו' קאי על מה שכתב לפני זה אלימוד ט' שעות ביום, דכיון שיש לו פנאי גדול ללמוד בש"ס. אבל הנך בעלי בתים שאינם לומדים רק ג' או ד' שעות"

25. **שו"ת יחווה דעת, ו' נ"ב**: "שאלה: מי שהיה משתתף באופן קבוע מדי יום ביומו בשיעור בתלמוד במסגרת הדף היומי, וכעת ברצונו להשתתף בשיעור הלכות, בשלחן ערוך ואחרונים, הנמסר מפי תלמיד חכם מורה הוראה, במקום השיעור של הדף היומי, האם מנהגו הראשון נחשב עליו כנדר, ואינו רשאי לבטלו בלא התרת נדרים? ...

ולכן בודאי שבנידון שלנו יש להעדיף לימוד ההלכות, שהם הלכה למעשה, על לימוד התלמוד, שאין למדים הלכה מפי תלמוד ... ומה בצע בלימודו בש"ס ובראשונים אם אינו מסיק שמעתתא אליבא דהלכתא בדינים המצויים והמתחייבים על פי פסקי השלחן ערוך ורבותינו האחרונים אשר מפיהם אנו חיים. וכן פסק המשנה ברורה (בסימן קנה סק"ג) כדברי הש"ך הנ"ל, שבעלי בתים שיש להם רק ג' וד' שעות ביום, עליהם ללמוד גם פוסקים, ואינם יוצאים ידי חובת מצות תלמוד תורה על ידי לימוד גמרא בלבד ...

ולכן אם באותה שעה שלומד דף היומי, יש במקום אחר לימוד בהלכה מפי מורה הבקי בהוראה, יש להעדיף לימוד הלכה על לימוד דף היומי, שהוא בבחינת מעלין בקודש, כדי שיבין וישכיל לדעת דיני האסור והמותר להלכה ולמעשה, כדי שלא

יכשל ח"ו באיסור חילול שבת או באיסור ברכה לבטלה וכיוצא בזה. וכבר שנינו שגגת תלמוד עולה זדון. וירא שמים יוצא ידי שניהם, שאם אפשר לו ילמוד גם דף היומי, וגם לימוד הלכה מפני חכם מורה הוראה. ומשכיל על דבר ימצא טוב. ולפי דרכנו למדנו שרשאי גם כן להפסיק מלימוד דף היומי אף ללא התרת נדרים, וילמד בקביעות הלכה למעשה".

26. שו"ץ ציץ אליעזר, כ"ב ע"ו: "זאת אומרת שהלימוד הזה, ומינה גם לימוד הש"ס כולו צריך להיות לא רק בכדי לדעת קיום ההלכות, אלא עצם הלימוד גופיה הוא זה שמזכהו לחיי עולם הבא, ומשום כך אין שיעור לכך אלא עליו ללמוד הש"ס ולחזור וללמוד כל ימי חייו ... אכן אשריהם של מלמדי ולומדי שיעור הדף היומי, אין ערוך לשכרם בזה ובבא, ודוק ותשכח שבפיסקא של סיומא דש"ס מודגש בזה, הלשון של כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא, ולא כתוב בלשון של מובטח לו שיש לו חלק בעוה"ב, כדמצינו בסנהדרין ר"פ חלק שכתוב בלשון: "כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב". ונראה דהוא זה מפני דלשון בן משמעות אחרת לו, ור"ל, התקשרות לשכינתא קדישא כבן שהוא ברא כרעא דאבוה והקשר נשאר אמיץ, ולבחינה גבוהה כזאת זוכה רק מי ששונה הלכות בכל יום".

27. שו"ת אגרות משה, יורה דעה ב' ק"י: "והנה בדבר עצם לימוד הדף יומי שהנהיג הגאון ר"מ שפירא זצ"ל ונתקבל בעולם הוא ענין גדול. דהא לבד עצם מצות לימוד תורה שמקיים בכל מה שילמוד אף רק מסכתא אחת כל ימיו, הרי יש מצוה שילמוד כל התורה שבכתב ושבע"פ ... ומוכרח זה דהא איתא במנחות דף צ"ט דמשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו, ואם ליכא מצוה וחיוב ללמוד כל התורה כולה איזה גרעון יש במה שלמד ושכח דבלא לימוד כלל הא ודאי אינו יודע! ... וכן מוכרח ברמב"ם פ"א מת"ת ה"י שכתב עד אימתי חייב ללמוד תורה עד יום מותו שנאמר ופן יסורו מלבבך וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח, ואם ליכא חיוב ללמוד כל התורה אלא רק כשלמד יש איסור לאו מלשכח נמצא שאינו מחוייב ללמוד כל העת אלא רק מי שכבר למד הרבה מחוייב כדי שלא ישכח, והא אמר זה על כל אדם שחייב ללמוד עד יום מותו, אלא הוא משום דמלאו דשכחה ידעינן שיש חיוב ללמוד כל התורה כולה אך אף שלמד כבר כל התורה מחוייב ללמוד בכל העת כדי שלא ישכח ... וקיום מצות לימוד כל התורה יש בלימוד הדף היומי שהרי ילמדו במשך ז' שנים כל הש"ס ולכן הוא ענין גדול מאד. והנני ידו מוקירו, משה פיינשטיין".

28. הרב עידו רכניץ, "איפה (חושן) המשפט שלנו?": "תאמרו – קשה ליישם את המשפט העברי במציאות המודרנית? ואשיב, שלדעתי הקושי קטן בהרבה ממה שחושבים. וגם אם יש קושי, האם מישהו בכלל ניסה?!"

29. הראי"ה קוק, הרצאה המודפסת בסוף "אורות התורה": "במשך הדורות והזמנים, הלכה השפעת הפוסקים ונתרחקה אצל רבים מהמקור היסודי – מהתלמודים בעצמם במקורם, ומזה באה מגערת וקטנות באורחות הלימוד וההוראה. יצאו מכלל זה רק גדולי הדורות אשר הם מתאחדים תמיד בלימודם עם המקורות הראשונים התלמודים על פי הארות השיטות של הראשונים, אבל בהמון הלומדים וגם בהחשובים שבהם נעשה התלמוד והפוסקים לשני דברים שרק מגע קלוש יאחדם יחד ... וכך הלכו הפלגים הללו, המקור והנהר המתפשט ממנו והתרחקו זה מהזה. על התוצאות הקשות היוצאות מזה כבר עמד הגר"א ז"ל והאיר עיני ישראל בבאוריו על ארבע חלקי השו"ע, אשר אמנם מפני קצורו הנמרץ אין העולם הרחב הלומד משתמש בהם כראוי ... אבל עבודה של מלאכה אחת גדולה עומדת לפנינו, לתקן את הפירוד הזה, להרגיל את העולם הלומד שלנו בסדר לימוד מיושר, המעמיד את הפוסקים והתלמודים במערכה אחת מחוברת ומאוגדת יחד ... והשכל יתיישר להשקיף ברוחב דעת ובמנוחת הלב על יסודי ההלכות והסתעפותן".

30. הרב אשר וייס, שיחת הדרכה לדיינים בחנוכת בית הדין החדש, אדר תשע"ח: "ברור שחז"ל מבחינים בין בתי מדרש, שבהם מבררים ומלבנים סוגיות, ובין שערים המצויינים בהלכה, שבהם יושבים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. וכפי שביארתי בהזדמנויות רבות, זו עיקר מצות תלמוד תורה, ולדעת את הדרך נלך בה ואת המעשים אשר יעשון. ועל כן שערים המצויינים בהלכה חביבים אף יותר מבתי מדרשות ... חז"ל ראו ברוח קודשם את הדורות האחרונים, שבהם התפצלו משנה ברורה והלכה ברורה זה מזה. ישנם פוסקים מובהקים שלא בהכרח הם הלמדנים הגדולים שבדור, ויש ראשי ישיבות מופלגים שזוכרים כל קנעייטש וכל סברה, אך לא בהכרח פוסקי הלכה. אך כאשר עוסקים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, הדבר חייב לבוא מתוך עמקי הסוגיות ובירור הסברות. לא שמענו באף מקום ששני לוחות הברית היו לוח אחד של למדנות ולוח אחד של הלכה. למדנות והלכה הם דבר אחד. הרמב"ן, הרשב"א, הריטב"א והר"ן; וכמותם גם הנודע ביהודה והתומים ורוב גדולי ישראל בכל הדורות – היו פוסקי ההלכה, והלמדנים הגדולים שבדור. ועל כן בבית מדרשנו אנו משתדלים שהלכה ברורה ומשנה ברורה יימצאו במקום אחד".

31. **בבא בתרא, דף קע"ג:** "א"ר הונא: מנין לערב דמשתעבד? דכתיב: אנכי אערבנו מידי תבקשנו".
32. **תפארת שלמה, פרשת מקץ:** "ויאמר יהודה אל ישראל אביו שלחה הנער אתי וגו' אנכי אערבנו מידי תבקשנו. ובפ' ויגש כתיב ג"כ כי עבדך ערב את הנער. ובגמ' ב"ב בא ללמוד ענין הערבות מכאן ע"ש. הנה יש לשום לב מדוע אך במקום הזה אצל יהודה ובנימין התחיל דין הערבות ולא נזכר זה במקום אחר. וחכז"ל אמרו כבר כל ישראל ערבים זה בזה ... והנה על ענין הערבות זאת של השכינה עם בניי הוא שמרמז במעשה תמר הרמוז על השכינה כמבואר בזוהר הקדוש שאמרה מה תתן לי ותאמר אם תתן לי ערבון עד שלחך. ערבון היא הערבות ... ולכן הוא בחי' הערבות נצמח במקום הזה כי יעקב הוא תיקון תפלת ערבית המעריב ערבים שהוא לשון ערבות שיהיו בניי ערבים זה בזה אבל מקודם לזה לא הי' יכול להיות ענין הערבות כי מי יערב לבו בעבור ישמעאל ועשו. אך בבניי שבטי י"ה י"ב שבטים בהם שייך ענין הערבות".
33. **שם, פרשת ויגש:** "וז"פ בש"ס ישראל ערבים זה בזה. שכל אחד מישראל הוא ערב לחבירו. כי עבדך ערב את הנער מעם אבי, היינו מהקב"ה. אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים. שכל אחד מישראל צריך להביא לעוה"ב כל הימים. כמו שאיתא בזוהר הקדוש על פסוק ואברהם זקן בא בימים. ויקרבו ימי ישראל וגו'. שאם אין האדם מתפלל עבור בניי אפי' יום אחד. אין לו שלימות לעוה"ב".
34. **בראשית רבה, פרשת ויגש:** "בני אם ערבת לרעך וגו' נוקשת באמרי פיך וגו' עשה זאת וגו', א"ר חנינא ברח מן שלש והדבק בשלש, ברח מן הפקדונות ומן המיאונים ומלעשות ערבות בין אדם לחבירו ... ד"א בני אם ערבת לרעך, זה יהודה, אנכי אערבנו, (שם/משלי ו') תקעת לזר כפיך, מידי תבקשנו, נוקשת באמרי פיך, אם לא הביאותיו אליך, עשה זאת בני והנצל, לך והדבק בעפר רגליו וקבל מלכותו ואדנותו, ויגש אליו יהודה".
35. **שפת אמת, ויגש תרל"ח:** "עיינ במדרש ... פי' שאין לקבל ערבות על של אחרים כי הלואי שיתקן המוטל עליו. אמנם ערבות שבפסוק הוא להקב"ה כמ"ש רש"י ז"ל רעך זה הקדוש ברוך הוא. וקבלת עול תורה זה הוא שייך אל האדם. כי ערבות האמיתי הוא אותו שיש לו לזה שייכות בעצם נפשו. כענין כל ישראל ערבים כו'. וכמו כן ערבות יהודה לבנימין הי' ערבות אמת. לכן בלי ספק יוכל לקיים הערבות. וזה עיקר כוונת המדרש לחזק נפשות בני ישראל לברר כי הדבר שקיבלו עליהם בני ישראל באמת, בכל עת יכולין לקיים".
36. **תפארת שלמה, חנוכה:** "איתא בגמרא יעקב תיקן תפלת ערבית לכן סיום הברכה מעריב ערבים. הנראה לבאר הענין עפ"י מ"ש בגמ' ישראל ערבים זה בזה. כי יש ב' בחינות צדיקים. הא' המעיין על כל דרכיו שיהיו במישור וכל עמלו בתורה ועבודה ואיננו שם על לבו להשגיח על בני דורו להתערב עמהם. לא זה בחר ד' כי רבים העמיקו סרה והיו לדראון עולם. אולם דרך הישרה שיבור האדם לקיים מצות ואהבת לרעך כמוך גם בענין עבודת הבורא ואיש רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק ונתחזק. גם על הפחותים מערכו ישים עין השגחתו לבל ידח מהם נדח. וזה הדבר נוהג בבניי עד ביאת הגואל ב"ב".